

УДК 37.01:174(477)

М. М. ВИДИШ,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи
і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету,
м. Хмельницький*

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглядаються педагогічні технології формування політичної культури української студентської молоді, характерні риси становлення політичного світогляду студентів, теоретичні аспекти політичної культури як головної складової політичного світогляду, розкриті основні компоненти та шляхи формування політичної культури студентської молоді.

Ключові слова: *політична культура, педагогічна технологія, демократичні процеси, навчання, діяльність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність проблеми формування політичної культури української молоді визначається докорінними змінами, які відбуваються в усіх сферах суспільного життя країни (економічній, соціальній, політичній), і, відповідно, мають суттєвий вплив на систему освіти в цілому, та тенденції розвитку вищої освіти, зокрема.

Процес становлення громадянських якостей особистості визначається рівнем розвитку правової, моральної та політичної складових загальної культури розвитку. Тенденції змін загальної культури розвитку особистості потребують змін пріоритетів у сфері вищої освіти, що, відповідно, обумовлює підвищення актуальності проблеми формування полі-

тичної культури студентів, урахувавши той факт, що сучасна гуманістична і культурологічна парадигми висувають нові вимоги до змісту освіти. На думку багатьох вчених, освічена людина на сьогоднішній день – це не лише людина з певним рівнем освіти, але також здатна до творчої діяльності, самостійного прийняття відповідальних рішень, вільна у власних оцінках та судженнях, людина культури і моральності.

Вирішення цих завдань залежить від рівня сформованості політичної сфери суспільства, політичної культури її громадян. Тому політичні знання і високий рівень політичної культури потрібні кожному громадянину України, у тому числі й студентській молоді.

Формування політичної культури студентської молоді має здійснюватися в контексті їх фахової підготовки. Вимоги, які висуває суспільство до фахівців, змушують їх постійно підвищувати особистий рівень загальної та політичної культури, що є запорукою успішної кар'єри та саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідженню зазначеної проблеми надається дедалі більше уваги, зокрема вона висвітлюється в працях В. П. Андрущенка, О. В. Бабкіної, В. Д. Бабкіна, І. М. Варзара, В. П. Горбатенка, М. І. Михальченка, Ф. М. Рудича, С. Г. Рябова, Ю. С. Шемшученка та інших.

Зусиллями викладачів, науковців створюються навчальні підручники, посібники, хрестоматії, словники, активізується робота з підготовки кадрів вищої кваліфікації.

Водночас є недоліки і труднощі в організації, які негативно впливають на якість формування політичної культури студентської молоді. Усе це гальмує відродження і розбудову національної системи освіти, формування творчої особистості, забезпечення пріоритетності людини, відтворення культури і духовності, виведення освіти України на рівень розвинутих країн світу.

Метою статті є розгляд теоретичних аспектів політичної культури як головної складової політичного світогляду, розкриття основних компонентів та педагогічної технології формування політичної культури студентської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на деякі розходження в трактуваннях у вітчизняних і зарубіжних публікаціях, визнається, що політична культура – це сукупність стійких компонентів політичної свідомості і політичної поведінки населення стосовно складових політичної системи: інститутів влади, політичного режиму, головних політичних цінностей [1, с. 24].

У контексті дослідження особливостей формування політичної культури української молоді певного методологічного значення набуває зміст поняття “політична культура”, який визначається низкою факторів, основним з яких є, безперечно, той методологічний підхід, який застосовується для формулювання цього поняття. У політології, зокрема, виділяються такі поняття, як “тоталітарна політична культура”, “авторитарна політична культура”, “демократична політична культура”. На противагу вказаним типам політичної культури, демократична політична культура відзначається толерантним ставленням до різних політичних поглядів та існуванням опозиції, де найважливішою політичною цінністю є громадянські права та свободи. Демократична політична культура – це культура громадянського суспільства.

Саме у межах громадянського суспільства відбувається організація плюралізму, тобто поєднання й урахування інтересів різноманітних соціальних і політичних сил.

Тільки в розвинутому громадянському суспільстві може сформуватися культура, що відповідає демократичному режиму.

Сучасна політична культура громадян України увібрала в себе посткомуністичні, пострадянські, постколоніальні риси попереднього суспільства (зрусифікований стан, комплекси національної меншовартості, нездатність до адекватної оцінки власних національних інтересів, схильність більше розраховувати на зовнішню допомогу, ніж на власні сили), які сьогодні “розбавлені” демократичними компонентами. Отже, сучасну політичну культуру можна назвати політичною культурою змішаного типу, культурою перехідного етапу розвитку українського суспільства.

За ставленням до демократії і держави політична культура України залишається авторитарною, етатистською, патерналістською. Але за умов

суверенного існування відроджуються такі традиційні риси української політичної культури, як народоправство, толерантність, ліберальне ставлення до держави (не людина і нація для держави, а держава для людини і нації) [2, с. 174].

Аналізуючи основні особливості політичної культури в умовах сучасної України, можна виділити такі компоненти: низька компетентність в правлінні справами суспільства та держави; правовий нігілізм; нерозвиненість громадянських позицій; недостатньо розвинутий індивідуалізм; підданські відносини до будь-якого центру реальної влади [3, с. 97].

У цілому ж політична культура українського народу на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще несформований характер. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиціям української нації, тобто політичній культурі властива неорганічність.

Особливою частиною української молоді виступає студентство. Формування політичної культури студентства відбувається під впливом цілого комплексу чинників, серед яких основними є:

різне розуміння та сприйняття державної політики, що виявляється у наявності дуже широкого спектра політичних партій і рухів;

існування політичної культури в широкому правовому полі, що спирається на усвідомлення права як загальнолюдської цінності і що є однією із слабких ланок виховної роботи;

суперечливість підходів до історії України, генезису та структури ментальності української нації.

У процесі формування політичної культури студентів потрібно враховувати ті проблеми, з якими зіштовхуються сучасні українські студенти. Умовно їх можна поділити на три групи.

Першу групу складають проблеми соціально-професійної орієнтації студентства (незадоволення значної частини студентів майбутньою професією, що характеризується чималими розбіжностями між попитом на певні професії та можливостями його задоволення; у непоінформованості студентів про місце своєї майбутньої роботи після закінчення вузу, внаслідок чого випускники змушені самостійно шукати собі роботу, використовуючи найрізноманітніші засоби; в орієнтації на високий рі-

вень заробітної плати, а не на якість необхідних для суспільства власних знань, умінь, навичок) [4, с. 61].

Друга група проблем української молоді пов'язується з відсутністю у нашому суспільстві чіткої системи виховної роботи, визначених цінностей та ідеалів, за допомогою яких треба виховувати сучасну молодь в умовах реальної багатопартійності та ідеологічного плюралізму. Труднощі економічних та соціально-політичних перетворень, котрі існують в державі, певним чином негативно вплинули на громадянську позицію переважної частини студентів. У соціальному та загальногромадському плані їх настрій характеризується почуттям соціального дискомфорту, соціального песимізму, недовіри до владних структур [4, с. 62–63].

Третя група проблем – це проблеми соціально-психологічного клімату, міжгрупового спілкування у вузах. Показниками стабільності або нестабільності студентського середовища визначаються такі:

- незадоволеність рівнем професійної підготовки;
- складність працевлаштування;
- соціальні та політичні протиріччя в країні;
- матеріальний стан студентів.

Зазначені фактори можна розглядати як причину виникнення таких явищ, як соціальна напруга та девіація студентської молоді. З цього приводу можна зауважити, що ситуація економічної, соціально-політичної, духовної кризи в Україні породжує зростання злочинних та маргінальних груп, куди активно приєднується частина студентської молоді [4, с. 64]. Як бачимо, процес формування політичної культури студентів включає в себе багато проблем. А виходячи з того, що політична культура є базисом міцної держави та нації, формування демократичної політичної культури є надзвичайно важливим завданням вищих навчальних закладів України. Випускник університету, майбутній спеціаліст не може бути політично неграмотним. Інакше він не стане особистістю, яка зможе приймати відповідальні рішення за свою долю і долю інших людей. Здатність до цього не виникає стихійно, а формується в результаті системного накопичення знань і досвіду. Тобто процес розвитку політичної культури майбутніх фахівців розглядається як цілісний педагогічний процес, що здійснюється на основі єдності з нав-

чанням і вихованням, взаємодії з соціальним середовищем, урахування потреб студентів і соціальних вимог суспільства.

Важливо зазначити те, що формування політичної культури найбільш ефективно відбувається саме у студентів, оскільки у цьому віці вони стають повноправними членами суспільства, беруть участь у процесах державотворення, отримують право обирати (активне виборче право) органи влади. У студентському віці відбувається активна участь у громадсько-політичній діяльності і саме тому формуванню політичної культури слід приділити найбільшу увагу.

Вирішальною умовою і засобом розвитку особистості студента, а отже, й політичної культури, є його діяльність. Студент сьогодні повинен бути в позиції суб'єкта пізнання, праці та спілкування.

Багато вітчизняних учених: Ю. К. Бабанський, М. А. Данилов, Б. П. Єсіпов, М. І. Махмутов, М. М. Скаткин розкрили питання загального розвитку особистості. Проблему взаємодії навчання і розвитку, крім Л. В. Занкова, досліджували В. В. Давидов, Н. А. Менчинська, Д. Б. Ельконін та інші вчені. У їх концепціях навчання і розвиток постають як система взаємопов'язаних сторін єдиного освітнього процесу.

У контексті дослідження навчання визнається головною рушійною силою в розвитку політичної культури студентів, таких як [2, с. 119]:

студент є суб'єктом, а не об'єктом навчання;

навчання йде попереду розвитку (у зоні найближчого розвитку), стимулюючи його;

ставка робиться на активізацію політичних інтересів, політичних потреб, політичних знань, політичних почуттів;

освітній процес розглядається як цілеспрямована діяльність, що включає етапи: цілепокладання, проектування, реалізацію мети через різні форми, методи і засоби навчання, аналіз результатів.

Педагогічна технологія формування політичної культури студентської молоді має реалізовуватися шляхом упровадження ключових елементів, які, власне, лежать в основі фахової підготовки:

вивчення гуманітарних та соціально-економічних дисциплін;

виховні заходи, що пов'язані з організацією дозвілля студентів;

діяльність науково-дослідних гуртків (інтелектуальні клуби);

заходи, що пов'язані із науково-дослідною роботою студентів (конференції, форуми);

інтеграція студентів у діяльність органів студентського самоврядування.

Формування політичної культури української молоді на засадах етнопедагогіки дає можливість зберегти спадкоємність у культурних традиціях щодо формування таких компонентів політичної культури особистості, як почуття патріотизму, толерантності, національної гідності та гордості, національної самосвідомості тощо. У педагогічній технології формування політичної культури студентської молоді мають поєднуватися як традиційні форми навчально-виховного процесу, так і інноваційні. Саме врахування особливостей інноваційних технологій забезпечуватиме адекватність педагогічної технології формування політичної культури студентів суспільним змінам та змінам освітнього простору.

У сучасних педагогічних технологіях є чимало форм, засобів і методів, які можуть бути використані при формуванні домінуючої особистості у сфері політики. Так, технологія розвивального навчання Ельконіна – Давидова зводить студента в позицію суб'єкта, надає їй можливість здійснити всі етапи діяльності від визначення мети до осмислення. Нам видається, що в освітньому процесі вузу можна впливати на цей механізм, задаючи йому необхідну спрямованість і силу: можливо управляти домінуючими поведінки студента, розвиваючи інтерес до політики, політичним знанням, політичним вмінням [3, с. 102].

Студентська молодь представлена як соціально-педагогічна категорія, як соціально-демографічна, внутрішньо соціально-диференційована група з характерними для неї віковими, соціально-психологічними властивостями та соціально-політичними цінностями, які обумовлені рівнем соціально-економічного, політичного, культурного розвитку суспільства [1, с. 97].

Ми вважаємо, що такий погляд сприяє більш диференційованому підходу до аналізу сучасної української студентської молоді як внутрішньо соціально-неоднорідної і разом з тим специфічно особливої соціальної групи.

Актуальною залишається проблема комп'ютерного контролю знань студентів.

Йдеться про широке впровадження в освітянський простір нових комп'ютерних технологій, що сприяє активізації навчально-виховного процесу. Об'єктивність контролю та оцінювання знань студентів завдяки використанню комп'ютерної техніки дає змогу посилити мотивацію навчально-пізнавальних дій студентів у процесі фахової підготовки.

Висновки. Формування політичної культури української молоді посідає важливе місце у справі виховання майбутніх спеціалістів. Випускник вищого навчального закладу не може бути політично неграмотним. Інакше він не стане особистістю, яка зможе приймати відповідальні рішення за свою долю і долю інших людей. Здатність до цього не виникає стихійно, а формується в результаті системного накопичення знань і досвіду.

Цей процес перебуває під впливом цілого комплексу чинників, серед яких основними є:

- повільна реалізація демократичних процесів в Україні;
- різне розуміння та сприйняття державної політики;
- суперечливість підходів до історії України.

У процесі формування політичної культури української молоді потрібно враховувати цілий комплекс проблем, з якими зіштовхуються сучасні українські студенти.

Педагогічна технологія формування політичної культури студентів в процесі фахової підготовки оптимізується шляхом впровадження інноваційних форм, методів і засобів у навчально-виховний процес. А тому розв'язанням цього завдання та перспективою подальших досліджень буде зміна педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання у вищих навчальних закладах.

Список використаної літератури

1. Бебик Я. М. Політична культура сучасної молоді / Я. М. Бебик, М. Ф. Головатий, В. А. Ребало. – К. : УНДІПМ, 2004. – 112 с.
2. Головаха Е. И. Политический выбор молодежи Украины / Е. И. Головаха // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Укра-

їнської держави / за ред. В. М. Литвина, М. М. Слюсаревського. – К. : Знання, 2001. – Вип. 3. – С. 174–178.

3. Білик М. Особливості формування політичної культури сучасної молоді / М. Білик // Соціальна психологія. – 2008. – № 4. – С. 96–105.

4. Остапенко М. А. Політична соціалізація студентської молоді в Україні (стислий огляд) / М. А. Остапенко // Нова політика. – 1999. – № 6. – С. 61–63.

5. Матеріали круглого столу “Україна у ХХІ сторіччі – погляд молодого покоління” / Фонд “Демократичні ініціативи”, Київський міжнародний інститут соціології. – К., 2003. – 25 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Романовська Л. І.

Стаття надійшла до редакції 3.04.2014.

Выдвыш Н. Н. Педагогические технологии формирования политической культуры украинской студенческой молодежи

В статье рассматриваются педагогические технологии формирования политической культуры украинской студенческой молодежи, характерные черты становления политического мировоззрения студентов, теоретические аспекты политической культуры как основной слагаемой политического мировоззрения, раскрыты основные компоненты и пути формирования политической культуры студенческой молодежи.

Ключевые слова: *политическая культура, педагогическая технология, демократические процессы, учеба, деятельность.*

Vydysh M. M. Pedagogical technologies of formation of political culture of the Ukrainian students

The article considers pedagogical technologies of formation of political culture of the Ukrainian students, the characteristics of the formation of political views of students, the theoretical aspects of political culture as the main component of political views. Also the main components and ways of formation of political culture of students have been revealed in the article.

In the context of the research the process of teaching is determined as the main factor in political culture of students: student is a subject but not an object of educational process; studying precedes development (in the zone of the nearest development), stimulating it; the main attention is drawn towards

activization of political interests, political needs, political knowledge, political feelings; educational process is studied as purposeful activity including stages: projecting, purpose realization through different forms, methods and means of teaching, results analysis.

It is also indicated in the article that pedagogical technology of formation of political culture of students must be realized by introduction of key elements which are in the basis of professional training. They are the following: studying of humanitarian and socio-economical subjects; educational events connected with organization of students' leisure; activity of scientific and research societies (intellectual clubs); events connected with scientific and research work of students (conferences and forums); integration of students into activity of organs of students' self-government.

Formation of political culture of Ukrainian youth plays an important role in the sphere of education of young specialists. Graduate of higher educational establishment can be politically illiterate. In this case he cannot be a personality who does not make important decisions. This ability does not occur spontaneously but it is formed as a result of systematic accumulation of knowledge and experience.

This process is influenced upon a wide range of factors among which the main are the following: slow realization of democratic processes in Ukraine; different understanding and acquisition of state policy; controversies of approaches to history of Ukraine.

The author determined that pedagogical technology of formation of political culture of students in professional training is optimized by means of implementation of innovative forms, methods and means into the educational process. And that is why to solve this problem and to set further prospects it is necessary to change pedagogical methods and implement of innovative technologies of teaching at higher educational establishments.

Keywords: *political culture, pedagogical technology, democratic processes, teaching, activity.*